

SANT FELIU DE RIU (Montagut de Fluvià) Catalunya Romànica, resum

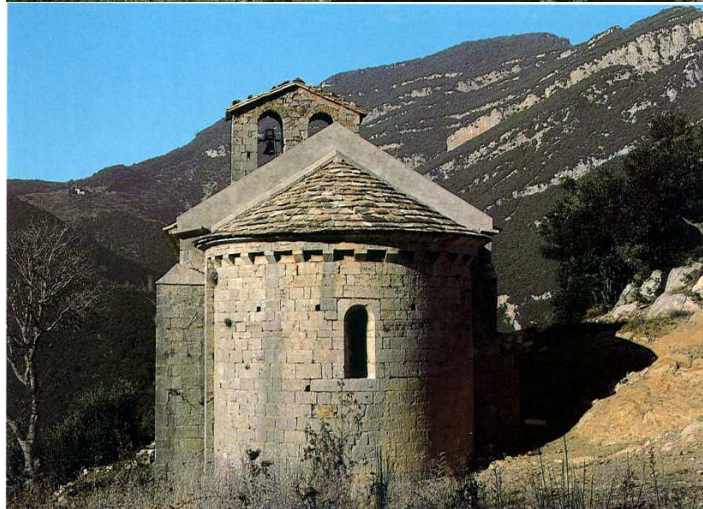
Situació

Una perspectiva de l'església, enmig de la naturalesa (a dalt) una vista exterior des del costat de llevant, amb l'absis a primer terme. J. M. MELCIÓ

L'església de Sant Feliu és emplaçada a la Vall de Riu, lloc on s'havien explotat jaciments de coure, i s'obre pas entre l'encinglerada serra de Gitarriu, a migjorn, i la de Martenyà, que és a tramuntana. El temple és erigit al bell mig d'un serrat, damunt la riba esquerra de Sant Aniol.

Mapa: 257M781. Situació: 31TDG666829.

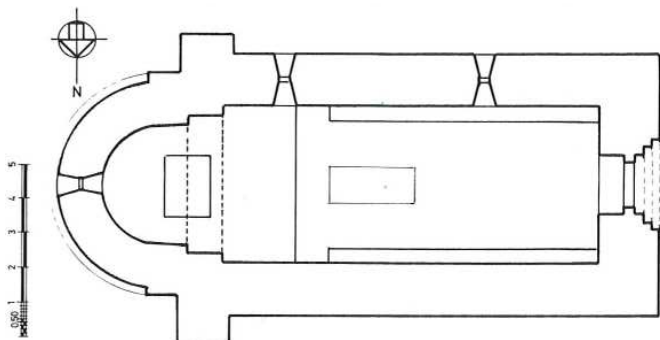
Per arribar-hi cal agafar la carretera comarcal C-150, de Girona a Ripoll. Poc abans del quilòmetre 43, entre Sant Jaume de Llierca i Castellfollit de la Roca, a mà dreta, hi ha el trencall de Montagut, localitat després de la qual cal dirigir-se a Sadernes. En arribar al pont d'En Valentí, cal deixar-lo a mà esquerra i seguir la pista que s'enfila pel costat dret fins sota mateix de Sant Feliu de Riu, on s'arriba, a peu, amb uns 5 minuts. (JVJ)

Història

L'església de Sant Feliu de Riu, construïda al segle XII, no apareix documentada fins al final del segle XIII, en les Rationes decimarum de la diòcesi de Girona dels anys 1279 i 1280, com a "ecclesia de Rivo". Tanmateix, cal esperar fins el 1362 per a trobar-la esmentada amb el seu nom complet: "Sancti Felicis de Rivo", al Llibre verd del capítol de Girona, essent aquesta una de les parròquies de les que Pere III de Catalunya-Aragó vengué el dret de bovatge per a poder afrontar les despeses originades per la guerra de Sardenya (1372).

L'any 1499, Sant Feliu de Riu ja pertanyia al monestir de Sant Llorenç de Sous, com mostra un capbreu de diversos masos d'aquesta parròquia fet a favor de l'abat d'aquest monestir, Francesc Albanell. Amb tot, des del final del segle XVI, l'església de Riu fou sufragània de la parròquia de Santa Cecília de Sadernes, situació que encara es manté en l'actualitat. Com sigui que a Riu, com a les altres dues sufragànies de Sadernes, Gitarriu i Entre-peres, només es deia missa cada 15 dies, el bisbe de Girona, Josep de Taverner i d'Ardena, durant la visita que realitzà a l'ardiaconat de Besalú, autoritzà el rector de Sadernes i el seu vicari de celebrar dues misses els dies festius a fi i efecte que les quatre esglésies quedessin ateses (1722).

Església

Planta, a escala 1:200, de l'església, amb una nau rectangular, capçada a llevant per un absis semicircular. I. SALA

L'església de Sant Feliu de Riu és formada per una sola nau capçada per un absis semicircular que mira a llevant.

La porta d'accés al temple s'obre a la façana de ponent. És composta de tres arcs en gradació, llinda i timpà. Al damunt, i situada al mateix eix vertical que la porta, hi ha una finestra de dos arcs de mig punt en gradació i de doble esqueixada que, a l'exterior, és decorada amb un fris semicircular que presenta un motiu de dents de serra. Tres finestres més donen llum al temple; una és situada al bell mig de l'absis i les altre dues a la façana de migdia. Totes tres són de doble esqueixada.

A l'interior, la nau és coberta amb una volta apuntada. Els murs són recorreguts per una cornisa que també es reflecteix a l'exterior i que assenyalava l'arrencada de la volta.

A l'exterior, l'absis és ornamentat amb un fris suportat per mènsules que no presenten cap tipus de decoració.

La façana oriental és coronada per un campanar d'espada de doble obertura.

L'aparell dels murs presenta una gran regularitat; és format per carreus de mida considerable i de dimensions semblants, alineats en fileres horitzontals. Aquest factor i el fet que les finestres siguin molt estilitzades – fonamentalment la de ponent – com a conseqüència d'un major allargament de l'eix vertical, com també que hom utilitzi ja la volta apuntada, duu a una data avançada dins el segle XII.

Vista de l'interior de l'església amb la nau i el mur de tancament de ponent, en el qual hi ha oberta la porta d'entrada. J. M. MELCIÓ

L'any 1981 s'inicià la campanya de restauració de l'edifici amb l'objectiu de consolidar-lo i de recuperar-ne l'aspecte primitiu. (EBC)

Forja

Forja de la porta

Un detall de la porta d'entrada amb la ferramenta que la decora. A. BORBONET

La porta de Sant Feliu de Riu és reforçada amb una ferramenta de tractament força diferent en cada un dels seus batents.

Els patrons decoratius utilitzats són característics en la forja catalana de l'època del romànic. Es tracta d'un sistema de cintes de ferro planes que s'obren en un sistema de volutes i divideixen la porta en plafons.

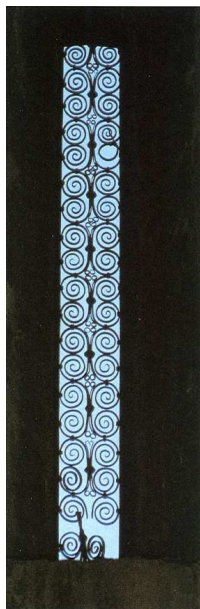
El batent dret (mirant la porta) és el que presenta una major complicació decorativa. Una cinta ampla divideix la porta en dos registres de volutes. Aquesta cinta divisòria tan sols és decorada amb el clavetejat que la fixa a la fusta.

La disposició de les volutes és pràcticament igual entre el primer i el quart registre i entre el segon i el tercer. En el primer i el quart la cinta de ferro s'obre als extrems dels batents i forma dues volutes que es cargolen cap a l'interior i són definides al seu centre per un clau. Al llarg d'aquesta s'insereixen perpendicularment unes de més petites, també obertes en volutes i formant un conjunt de quatre, encarades dues per dalt i dues per baix, excepció feta del segon registre, on una d'elles gira en sentit contrari i crea un efecte distorsionador del ritme compositiu. També cal fer notar la pèrdua en aquest registre de la voluta inferior que el tanca per la part interior del batent. Els dos nivells de volutes són a la vegada dividits per una cinta més prima, la qual no presenta decoració de volutes a excepció de la cinta del registre inferior, que mostra una formació de voluta que creiem que té la funció d'omplir el buit creat sota el pany de la porta. Aquestes barretes contenen al llarg de la seva estructura un sistema de clavetejat de tipus rodó força uniforme.

En aquest mateix batent de la porta hi ha el pany, format per una placa metàl·lica quadrada, amb els quatre cantons còncavs, i que repeteix el sistema de claus de tota la porta.

El batent de l'esquerra ofereix un sistema decoratiu molt més simple que l'anterior. Consisteix en tres cintes de ferro, que divideixen la porta en quatre parts desiguals. Aquestes cintes són amples i només són decorades, dues d'elles, als extrems, amb una bifurcació que forma unes petitíssimes volutes acabades amb un clau rodó.

Tot aquest conjunt ornamental denota una certa imperícia en el treball del ferro i poca habilitat en la utilització d'uns motius que, d'altra banda, eren el leitmotiv de la forja del moment, que tingué un fort desenvolupament durant el segle XII, prolongantse durant tot el segle XIII i fins i tot el XIV. (TGV)

Forja de la finestra

Ferramenta que decora una de les finestres de l'església. F. TUR

En una de les finestres de l'església, l'obertura apareix decorada amb una ferramenta que desenvolupa un tema a base d'espitals i d'unes cintes, els extrems de les quals es cargolen en volutes. Aquestes cintes es disposen verticalment i s'uneixen per l'esquerra a unes altres de veïnes, donant lloc a un eix central imaginari. Aquest eix imaginari forma, doncs, entre les dues volutes, unes cintes que es cargolen sobre si mateixes afrontant-se. La unió de les espitals entre si i amb el marc es realitza mitjançant unes anelles soldades. Es tracta d'un motiu clàssic de la tradició romànica en el treball del ferro: l'espital, que dona com a resultat les volutes.

A causa de la manca de dades és molt difícil determinar-ne la datació i els àmbits de creació, no solament per aquesta peça, sinó també per la immensa majoria de les que s'han trobat a Catalunya. Pel que fa a la finestra en qüestió només podem dir que cal situar-la plenament dintre el conjunt d'obres catalanes de tradició romànica, que desenvolupen uns motius ornamentals constants. (JST)

Pica

A l'interior de l'església de Sant Feliu de Riu es conserva una pica interessant. És un exemplar de pedra de bona qualitat, de forma rectangular, que fa uns 60 cm d'ample per uns 55 cm d'alt. A diferència de la gran majoria de piques que hom pot trobar a la geografia romànica catalana, que són de boca rodona, aquesta presenta una forma rectangular, tant la caixa com la cavitat interior, buidada. Aquesta forma fa pensar que aquesta pica potser no era destinada al baptisme, sinó a guardar l'oli o el vi de les ofrenes. Una de les seves cares té un extrem decorat amb un tema de la crucifixió, la composició del qual fa uns 32 cm d'alt. (JVV)

Un detall de la pica, amb la representació esculpida de l'escena de la Crucifixió. F. TUR

Pica que es conserva a l'interior de l'església.

El tema representat en aquesta pica és molt freqüent durant tota l'edat mitjana i en qualsevol tipus de suport: pintura mural, miniatura, talla, etc. Es tracta d'un calvari, és a dir, de l'escena de Jesús clavat a la creu i flanquejat a la part inferior per Maria i sant Joan, i pel sol i la lluna a la superior. Aquesta representació arrenca del món bizantí d'on rebé el nom de deesis, i perdurà fins ben avançat el segle XIV(*).

És el moment de la mort de Crist, immediatament posterior a una altra escena bastant freqüent en la qual Longinos clava la llança i Stephanon apropa l'esponja a Jesús, i immediatament anterior al davallament, en la qual apareixen Nicodem i Josep d'Arimatea.

Malgrat l'estat del relleu, hom pot apreciar que pertany a una tipologia en la qual els dos personatges apareixen amb les mans en actitud de pregar. És, però, totalment impossible determinar si sant Joan és portador del llibre que li és propi per la seva condició d'evangelista(*).

Sant Joan i Maria apareixen com a intercessors dels homes davant el Crist. Són les dues figures principals en la vida de Jesús; l'una, la seva mare, l'altra, l'apòstol preferit, al qual encarregà tenir cura de la Verge poc abans de morir a la Creu.

L'aparició del sol i la lluna plegats no és pas una aportació del cristianisme, perquè ja en el món clàssic apareixen en mosaics o relleus, vinculats als emperadors, o en cicles cronològics del pas del temps. Els podem veure també estretament relacionats amb algunes religions de l'antiguitat, com, per exemple, amb el mitraisme(*).

En el món cristià, si hom repassa la Bíblia veurà que l'Evangeli de Mateu (27,45), l'Evangeli de Marc (15,33) i l'Evangeli de Lluc (23,44), parlen tots tres de les tenebres que cobriren la Terra en el moment de la mort de Crist, des de l'hora sexta fins la nona; així, doncs, en aquest cas, el sol i la lluna podrien fer referència a aquest fet.

La tosquedat del treball i les circumstàncies explicades dificulten l'establiment d'una datació concreta per a la peça. (JST)

En el món cristià, si hom repassa la Bíblia veurà que l'Evangeli de Mateu (27,45), l'Evangeli de Marc (15,33) i l'Evangeli de Lluc (23,44), parlen tots tres de les tenebres que cobriren la Terra en el moment de la mort de Crist, des de l'hora sexta fins la nona; així, doncs, en aquest cas, el sol i la lluna podrien fer referència a aquest fet.

La tosquedat del treball i les circumstàncies explicades dificulten l'establiment d'una datació concreta per a la peça. (JST)

RIU, Sant Feliu de. Documentada el 1279. El 1490 tenia 4 parroquians i s'hi celebrava una volta cada quinze dies, segons la corresponent visita pastoral. El 1508, no tenia reserva eucarística, sinó que el servei dels sagraments es feia des de Sademes. Era sufragània d'aquesta el 1568 (Mitra, c. 5, núm. 25, f. 150v). Hi hagué un intent infructuós d'independitzar-se de Sademes, el 1862; eren 28 famílies amb 270 ànimes.

MARQUÈS, Josep M., CREACIÓ I EXTINCIÓ DE PARRÒQUIES AL BISBAT DE GIRONA